

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
кафедра цивільного права № 1

Узгоджено:
Проректор
з навчально-методичної роботи

С И Л А Б У С
навчальної дисципліни
«Основи римського приватного права»
(вибіркова)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Силабус навчальної дисципліни «**Основи римського приватного права**»: галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень перший (бакалаврський)

Розробники:

(Борисова Валентина Іванівна, завідувач кафедри цивільного права №1,
кандидат юридичних наук, професор,
Коробцова Наталія Василівна, доцент кафедри цивільного права №1,
кандидат юридичних наук, доцент;
Біляєв Олександр Олександрович, асистент кафедри цивільного права
№1, кандидат юридичних наук)

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права № 1
протокол № __ від ____ _____ 2022 р.

Завідувач кафедри В. І. Борисова

Зміст

1. Вступ	4
2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни	10
3. Вимоги викладача	13
4. Контрольні заходи результатів навчання	13
5. Показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень студентів	14
6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів	14

1. Вступ

1. Навчальну дисципліну «Основи римського приватного права» викладають:

Коробцова Наталія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри;

Біляєв Олександр Олександрович – кандидат юридичних наук, асистент кафедри.

Викладачі перебувають на кафедрі відповідно до їхнього розкладу занять та графіка проведення індивідуальних консультацій.

Контактна інформація: кафедра цивільного права № 1:

адреса – вул. Пушкінська, 77, ауд. 30

телефон – (057) 7049298

електронна адреса - civilnuau@ukr.net

2. Основною **ціллю** вивчення даної навчальної дисципліни є ознайомлення студентів із засадами римського приватного права, засвоєння його загальних юридичних категорій та інститутів, джерел їх становлення, процесу розвитку та подальшого впливу на цивільне право України.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- усвідомлення значення римського приватного права для юридичних наук, його місця в системі наукового пізнання, ролі в дослідженні правової дійсності;

- засвоєння юридичних понять та термінів, що були вироблені римськими юристами та використовуються у сучасній юридичній літературі та законодавстві;

- розуміння суті та причин рецепції римського приватного права;

- формування у студентів розуміння сутності історичних явищ, латинських юридичних термінів та виразів;

- розвиток юридичного мислення та набуття навичок розв'язання цивільно-правових спорів;
- ознайомлення з першоджерелами – текстами римських юристів класичного періоду, положеннями римського приватного права.

3. Навчальна дисципліна «Основи римського приватного права» відноситься до циклу цивільно-правових дисциплін.

Вивчення даної дисципліни базується на наступних дисциплінах:

теорія держави та права;

історія держави та права зарубіжних країн.

Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні таких дисциплін:

цивільне право;

цивільний процес;

сімейне право;

договірне право;

господарське право;

міжнародне приватне право.

4. Опис навчальної дисципліни «Основи римського приватного права»:

кількість кредитів ЕКТС - 6;

кількість модулів – 3;

загальна кількість годин – 180;

термін викладання – один семестр.

5. Предметні компетентності здобувача вищої освіти, сформованих в результаті освоєння навчальної дисципліни «Основи римського приватного права»:

ПК – 1. Розуміння ролі права у регулюванні відносин між людьми та способів такого регулювання.

ПК – 2. Уміння працювати з джерелами класичного римського приватного права.

ПК – 3. Знання критеріїв розмежування правових норм на дві сфери: публічне та приватне право.

ПК – 4. Розуміння ролі римського приватного права у формуванні сучасних правових систем.

ПК – 5. Здатність застосовувати знання з основ римського приватного права для подальшого вивчення навчальних дисциплін цивільно-правового циклу.

ПК – 6. Знання основних понять та термінів римського приватного права.

ПК – 7. Усвідомлення фундаментальних принципів (засад) правового регулювання майнових відносин, що були розроблені римськими юристами.

ПК – 8. Навички збору та аналізу інформації з першоджерел та самостійного опрацювання рекомендованої літератури.

ПК – 9. Здатність до систематичної самостійної роботи за темами лекцій.

ПК – 10. Знання латинських термінів (термінології), які використовуються у цивільному праві та законодавстві України.

ПК – 11. Уміння виявляти взаємозв'язки між економічним розвитком Стародавнього Риму та змінами у регулюванні майнових відносин.

ПК – 12. Знання специфіки основних інститутів римського приватного права.

ПК – 13. Розуміння місця римського приватного права серед інших загальнотеоретичних та спеціальних навчальних дисциплін.

ПК – 14. Здатність виявляти основні ідеї римського приватного права.

ПК – 15. Навички використання юридичної термінології.

ПК – 16. Знання основних положень речових прав.

ПК – 17. Розуміння формування системи зобов'язальних відносин.

ПК – 18. Уміння виявляти спільні риси та відмінності зобов'язань з контрактів та деліктів.

ПК – 19. Знання основних положень спадкового права.

ПК – 20. Знання правил, методів, прийомів і засобів юридичної техніки.

ПК – 21. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

ПК – 22. Уміння застосовувати набуті знання й уміння у вирішенні професійних завдань.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» здобувач вищої освіти повинен демонструвати наступні результати навчання:

РНС НД – 1.1. Демонструвати навички правового (цивілістичного) мислення.

РНС НД – 1.2. Розуміти значення та закономірності формування фундаментальних понять римського приватного права.

РНС НД – 1.3. Знати суть рецепції римського права у сучасні правові системи.

РНС НД – 1.4. Здійснювати порівняльно-правовий аналіз норм римського приватного права та сучасного цивільного права.

РНС НД – 1.5. Розуміти сутність та взаємозв'язок основних інститутів римського приватного права.

РНС НД – 1.6. Вміти тлумачити норми римського приватного права.

РНС НД – 1.7. Виявляти проблеми у правовому регулюванні приватних (цивільних) відносин і пропонувати способи їх вирішення.

PHC НД – 1.8. Вміти творчо використовувати юридичні конструкції, розроблені римськими юристами.

PHC НД – 1.9. Демонструвати знання та розуміння особливостей правового регулювання приватних (цивільних) відносин.

PHC НД – 1.10. Визначати сутність правових категорій «правоздатність» та «дієздатність» стосовно римських громадян.

PHC НД – 1.11. Знати поняття, види та значення позовів як засобу захисту суб'єктивних цивільних прав у Давньому Римі.

PHC НД – 1.12. Здатність продемонструвати знання і розуміння основних положень сімейного права.

PHC НД – 1.13. Аналізувати положення джерел римського приватного права.

PHC НД – 1.14. Набути первинних знань, які будуть застосовуватися у подальшій професійній діяльності.

PHC НД – 1.15. Застосовувати норми римського приватного права до конкретних ситуацій при вирішенні казусів.

PHC НД – 1.16. Оцінювати сучасне право та практику його застосування з точки зору цінностей римської юриспруденції.

PHC НД – 1.17. Володіти юридичною термінологією.

PHC НД – 2.1. Демонструвати знання видів та сутності речових прав.

PHC НД – 2.2. Пояснювати природу й зміст права власності та речових прав на чуже майно.

PHC НД – 2.3. Вміти виявляти практичне значення класифікації речей в римському праві.

PHC НД – 2.4. Мати навички аналізу змісту видів речових прав на чуже майно.

PHC НД – 2.5. Володіти навичками застосування засобів захисту права власності.

РНС НД – 3.1. Здійснювати системний аналіз зобов'язань залежно від підстав їх виникнення.

РНС НД – 3.2. Здійснювати кваліфікацію юридичних фактів як підстав виникнення зобов'язань.

РНС НД – 3.3. Пояснювати природу зобов'язального права й зміст зобов'язання.

РНС НД – 3.4. Розуміти значення договору як специфічного способу регулювання приватних відносин.

РНС НД – 3.5. Здійснювати критичний і системний аналіз договорів у римському праві.

РНС НД – 3.6. Демонструвати знання вимог, що пред'являються до правочинів (договорів), та вміти визначати їх значення для дійсності правочину (договору).

РНС НД – 3.7. Здійснювати критичний і системний аналіз деліктних зобов'язань у римському праві.

РНС НД – 3.8. Володіти здатністю визначати конкретні види договорів та деліктів.

РНС НД – 3.9. Знати основні поняття спадкового права.

РНС НД – 3.10. Пояснювати природу й зміст спадкового права.

РНС НД – 3.11. Виявляти проблеми у правовому регулюванні спадкових відносин і пропонувати способи їх вирішення з використанням основних положень, розроблених римськими юристами.

РНС НД – 3.12. Демонструвати знання видів спадкування та розуміння принципів спадкового права.

3. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни

2.1. Анотація програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні положення римського приватного права.

Поняття та предмет римського приватного права. Зміст понять «приватне право» (*ius privatum*) та «цивільне право» (*ius civile*). Системи римського приватного права: цивільне право (*ius civile*), право народів (*ius gentium*), преторське право (*ius praetorium*). Рецепція римського права. Значення римського права для сучасної юриспруденції.

Поняття та види джерел римського приватного права. Звичаї як норми неписаного права. Еволюція поняття «закон» у процесі розвитку римської держави. Постанови народних зборів у республіканський період. Сенатусконсульти періоду принципату. Імператорські конституції: едикти, декрети, рескрипти, мандати. Едикти магістратів як специфічна форма правотворчості. Діяльність римських юристів (юриспруденція) як форма правотворчості. Кодифікація Юстиніана.

Поняття особи (persona) в римському праві. Поняття та зміст правоздатності. Стан свободи (*status libertatis*). Стан громадянства (*status civitatis*). Сімейний стан (*status familiae*). Поняття та обсяг дієздатності. Правове становище римських громадян, латинів, перегринів, вільновідпущених та колонів. Правове положення рабів. Юридичні особи.

Загальний устрій римської сім'ї (familia). Агнатська та когнатська спорідненість. Поняття та види законного римського шлюбу. Правові відносини подружжя. Правові відносини батьків і дітей.

Захист прав. Самоуправство як первісна форма захисту прав. Самозахист. Загальний характер державного захисту прав. Виникнення державного суду. Види цивільного процесу: легісакційний (*legis actiones*), формулярний (*per formulas*) та екстраординарний (*cognitiones extra ordinem*)

процеси. Поняття та види позовів (*actio*). Позовна давність та її співвідношення із законними строками. Особливі засоби преторського захисту (інтердикти (*interdicta*)).

Модуль 2. Речове право.

Загальні положення про речове право. Поняття речі (*res*) та їх класифікації у римському праві. Поняття, загальна характеристика та види речових прав. Поняття володіння (*possessio*) та його співвідношення з правом власності. Види володіння. Поняття, зміст та види права власності. Спільна власність. Набуття та втрата права власності. Втрата права власності. Захист права власності. Права на чужі речі (*iure in re aliena*) як обмеження права власності. Поняття та види прав на чужі речі. Поняття та види сервітутів (*servitutis*). Емфітевзис (*emphyteusis*) і суперфіцій (*superficies*). Заставне право. Поняття і форми застави (*fiducia, pignus, hypotheca*).

Модуль 3. Зобов'язальне та спадкове право.

Поняття та види зобов'язання (obligatio). Підстави виникнення зобов'язання. Зміст зобов'язання (*dare, facere, praestare*). Сторони у зобов'язанні. Виконання зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язання: застава, завдаток, неустойка, порука. Наслідки невиконання зобов'язання. Припинення зобов'язань.

Поняття та види договорів. Поняття та види контрактів (*contractus*). Пакти (*pactum*). Умови дійсності договорів. Зміст договору. Укладення договору. Окремі види контрактів.

Квazіконтракти.

Поняття та види делікту (*delictum*). Поняття квазіделіктів (*quasi ex delicto*).

Загальні положення про спадкове право. Етапи розвитку римського спадкового права. Поняття та види спадкування. Спадкування за законом.

Спадкування за заповітом (testamentum). Відкриття спадщини. Прийняття спадщини. Захист спадкових прав.

2.2. Основні модулі навчальної дисципліни

№	Модуль/назва	Кількість кредитів ЄКТС	Всього годин	Аудиторні заняття (контактні)				Самостійна робота студентів
				Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Інші види занять	
1	Модуль 1 Загальні положення римського приватного права	2,0	62	10	12	-	-	40
2	Модуль 2 Речове право	1,8	46	8	8	-	-	30
3	Модуль 3 Зобов'язальне та спадкове право	2,2	72	14	16	-	-	42
Разом:		6	180	32	36	-	-	112

3. Вимоги викладача

При вивченні навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» до студента висуваються наступні вимоги:

- регулярне відвідування лекцій;
- регулярне відвідування практичних занять;
- підготовка до лекції шляхом ознайомлення з матеріалом підручника за темою;
- регулярна підготовка до практичних занять шляхом вирішення завдань за темами навчальної дисципліни, виконання творчих завдань (написання статей, тез, есе тощо);
- самостійне опрацювання текстів джерел римського приватного права;
- написання конспекту лекції;
- оволодіння знаннями;
- додержання норм академічної поведінки та етики.

4. Контрольні заходи результатів навчання

4.1. Контроль знань в рамках навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» здійснюється у формі заліку за результатами практичних занять.

4.2. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку у вигляді: «зараховано» або «незараховано».

4.3. Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за допомогою наступних методів педагогічного контролю:

а) традиційні методи:

- метод усного індивідуального опитування;

б) методи самоконтролю:

- уміння самостійно оцінювати свої знання.

5. Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень студентів

При вивченні навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» самостійна робота студентів здійснюється у двох взаємопов'язаних формах:

а) аудиторна самостійна робота, яка здійснюється під керівництвом викладача:

- конспектування тем лекцій та засвоєння матеріалу;
- підготовка та написання рефератів, наукових доповідей, статей, тез есе.

б) позааудиторна самостійна робота:

- підготовка до лекцій;
- підготовка до практичних занять;
- вивчення нового матеріалу;
- самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни, які не викладаються на лекціях;
- ознайомлення з джерелами римського права та їх аналіз.

6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів

1. Джерела:

Дигести Юстиніана /перевод с лат.; отв. ред. Л. Л. Кофанов. Москва : Статут, 2002. 584 с.

Институции Юстиниана /перевод с лат. Д. Расснера /под ред. Л. Л. Кофанова, В. А. Томсинова. (Серия «Памятники римского права»). Москва : Зерцало, 1998. 400 с.

Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. Москва : Зерцало, 1997. 608 с.

Юлий Павел. Пять книг сентенций к сыну. Фрагменты Домиция Ульпиана / отв. ред. Л.Л. Кофанов. Сер. памятники римского права. Москва, 1998. 287 с.

2. *Підручники, навчальні посібники, монографії тощо:*

Римське право крізь призму традиції і судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 512 с.

Основи римського приватного права : підручник / за заг. ред. В.І. Борисової, Л.М. Баранової. Харків : Право, 2008. 224 с.

Ф. К. фон Савіньї. Право володіння. Київ : Право України, 2021. 512 с.

Р. А. Майданик, Є. О. Рябоконт. Римське приватне право. Практикум. Київ : Алерта, 2021. 220 с.

І. В. Тетарчук. Римське приватне право : навч. посіб. Харків : ЦУЛ, 2020. 136 с.

І. М. Шаркова. Римське приватне право (казуси добросовісності) : навч. посіб. 2013. 101 с.

І. М. Шаркова. Принцип добросовісності в римському приватному праві: історія та сучасність : монографія / за наук. ред. В. Ф. Опришка. Київ : КНЕУ, 2011. 246 с.

Калюжний Р.А. Римське приватне право. Курс лекцій. Київ : Істина. 2005. 144 с.

О. О. Гайдулін. Римське приватне право. Автодидактичний комплекс. Київ : ППП, 2003. 53 с.

Римське право : підручник. Харків : Uibris, 1972. 310 с.

Римське право (Інституції). Харків : «Одіссей», 2000. 288 с.

Римське право : підруч. / О.А. Підопригора, Є.О. Харитонов. 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер. 2009. - 528 с.

Римское частное право. : учебн. /под ред. проф. И.Б. Новицкого и проф. И.С. Перетерского. Москва : Волтерс Клувер, 2010. 608 с.

Санфилиппо Чезаре. Курс римского частного права. : учебн. / под ред. Д.В. Дождева. Москва : Изд-во БЕК, 2000. 400 с.

Р. А. Калюжний. Римське приватне право : курс лекцій. Київ : Істина, 2005. 144 с.

Харитонов Є.О. Приватне право як концепт: пошук парадигми: монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova – Одеса : Фенікс, 2014 – 804 с.

СЕНМК

http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=103:osnovi-rimskogo-privatnogo-prava&Itemid=151

Навчально-методичний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів з вибіркової навчальної дисципліни "Основи римського приватного права" для студентів 2 курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності

081 «Право» освітньо-професійної програми «Право» / уклад. : В. І. Борисова, Н. В. Коробцова, О. О. Біляєв. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2021. 41 с.